

VERSLAG LEZING OVER KNOBBELZWANEN

12 mei j.l. gaf Ton Eggenhuizen, stadsecoloog van de gemeente Almere, een lezing over knobbelzwanen. De titel van zijn presentatie, die hij gaf in stadsboerderij De Weidemolen in Oosterheem, luidde: **Knobbelzwanen, een sociaal en ornithologisch fenomeen.**

In Almere zijn er zo'n 35-40 broedparen per jaar. Samen met een vriend vangt en ringt hij de knobbelzwanen, verder te noemen: zwanen. Daar is hij al een jaar of zeven mee bezig. Voor een betrouwbaar onderzoekresultaat moet hij nog minstens twintig jaar zwanen ringen (zwanen kunnen 25-30 jaar oud worden). Met humor vertelde hij dat hij daarvoor toestemming had gevraagd en gekregen van zijn gezin! Door het ringen kunnen zwanen individueel gevolgd worden en kan hij bijvoorbeeld zien dat eenzelfde nest ieder jaar weer bevolkt wordt, maar steeds door een ander paar.

De vangacties voor het ringen/wegen enz. trekken veel bekijks. Voorheen, toen ze nog geen speciale kleding droegen, werden ze wel bedreigd door mensen die dachten dat ze de zwanen iets aan wilden doen. Tegenwoordig dragen ze kleding met een logo, zijn ze meer bekend in Almere en kunnen daardoor ook voorlichting geven aan de bewoners en ze betrekken bij de natuur in de stad. Dit zorgt dus ook voor een netwerk van waarnemers, die het direct melden als er zwanen en vogels in nood zijn.

Is leven in de stad een voordeel voor zwanen t.o.v. leven in de polder? Ja en nee. De voordelen zijn dat de temperatuur warmer is (Urban Heat), er zijn weinig natuurlijke predatoren zoals vossen, er zijn geen boeren en jagers, er is gegarandeerd voedselaanbod (brood) en er zijn oplettende

buurtbewoners/buurtpreventieteams die waarschuwen als er iets is met de zwanen, waarna snel dierenambulance en vogelasiel ingeschakeld kunnen worden.

De nadelen zijn dat er in de stad onnatuurlijke predatoren zijn, zoals loslopende honden. Verder maakt voeren tam en naïef, zijn er huftertjes die het leuk vinden om de zwanen te mishandelen, als gevolg van hengelsport kunnen er vishaken in snavel en poten geraken en er is meer risico op territoriumconflicten omdat ze minder kanten op kunnen dan in de vrije natuur.

Doodsoorzaken zijn ziekten zoals (blauwalg)vergiftiging (28%), koude (9%), obstakels (26%), verkeer (9%), net/draad (6%), honden (11%), vossen (2%) en jagers van de KNJV (9%).

Zwanen eten graag draadalg en waterplanten. Verder eten zij gras, brood en landbouwgewassen. Ze kunnen voor duizenden euro's schade aanrichten aan akkers. Dit is de reden waarom er in Groningen bijvoorbeeld gejaagd wordt op zwanen.

In het vroege voorjaar maakt een zwanenpaar een nest, waarna het vrouwtje het broeden voor haar rekening neemt. Een zwanennest is dusdanig groot dat het zelfs op Google Earth te zien is! De man is in de buurt om het nest te beschermen, echter: hij zorgt niet voor voedsel voor het vrouwtje. Daardoor kan zij wel vier tot vijf kilo afvallen in de broedtijd, die zo'n vier tot vijf weken duurt en waarbij er gemiddeld op acht eieren gebroed wordt. De conditie van de vrouwtjeszwaan is dus erg belangrijk voor het aantal eieren dat gelegd wordt en het broedsucces. Uiteindelijk blijven er gemiddeld vier jongen over.

Na het broeden gaat het vrouwtje direct ruien. Zij krijgt kortere vleugels en is daarmee vleugellam. Is zij klaar, dan gaat het mannetje in de rui. Dit is zodat er dan altijd één de jongen kan verdedigen. Hebben zij geen jongen, dan ruien ze tegelijkertijd. Hoe ze dat afspreken? Daar is geen verklaring voor gevonden.

Je hebt zwanen met Poolse morf (=kleurslag) en Hollandse morf. De Poolse morf heeft witte veren en vleeskleurige poten, de Hollandse morf heeft grijsbruine veren en grijskleurige poten. Dit verklaart waarom zwanen witte en grijsbruine jongen kunnen hebben. De Poolse zwanen zijn hier in de Middeleeuwen naartoe gebracht voor het mooie witte dons dat zij leverden. Dit bracht meer op dan het grijsbruine dons. 1/4 van de huidige populatie is nog puur Poolse morf.

De mannetjeszwaan heeft een grotere knobbel dan de vrouwtjeszwaan. In het voorjaar is deze overigens groter dan in de winter. Na vijf tot zes jaar is de maximale grootte bereikt. Men denkt dat de grootte van de knobbel ook iets zegt over de conditie van het mannetje en dat het hebben van een grotere knobbel ze populairder maakt bij de vrouwtjes.

Enkele mythes:

-Zwanen breken je arm. Dat schijnt niet waar te zijn. Wél kunnen ze harde pijnlijke klappen uitdelen, maar je moet flink osteoporose hebben willen ze je arm breken, aldus Ton. Uit het publiek kwam wel enig protest over wat een zwaan aan kan richten. De snavel is hard en kan een flinke deuk in je autobumper veroorzaken, hoorden we van een toehoorder. Een ander was flink in haar tenen gebeten. De poten hebben nagels en kunnen flinke krassen veroorzaken bij mensen. Toch zal een zwaan eerder vluchten dan je aanvallen. Mocht een zwaan toch aanvallen, pak 'm dan bij zijn nek en

houd 'm met zijn vleugels dicht tegen je aan. Laat daarna los en hij vlucht direct bij je weg, want van vasthouden moet hij niets hebben.

-Zwanen blijven elkaar altijd trouw. Nee hoor, uit ringonderzoek blijkt dat een zwaan niet monogaam is. Ook de zwanenzang, dat als één van de zwanen overlijdt, de ander altijd blijft treuren en daarbij een bepaald gezang voortbrengt, is een mythe. Hij/zij heeft vaak alweer snel een andere partner.

-Ze zijn honkvast. Nee, ze trekken vaak weg uit hun broedgebied, al blijven ze wel in Nederland. Er worden hier wél zwanen aangetroffen uit Scandinavië, Estland en Letland, als gevolg van de strenge winter daar. Ook werd er een keer een Nederlandse zwaan gemeld op de Canarische Eilanden. Deze bleek echter illegaal getransporteerd te zijn omdat een hoteleigenaar dat zo leuk vond, een zwaan in zijn vijver. Deze zwaan is weer teruggebracht naar Nederland.

Na nog een aantal leuke anekdotes uit de praktijk verteld te hebben, o.a. over ene Katrien, ook wel "het zwanenvrouwtje" genoemd, die zéker wist dat er elk jaar hetzelfde zwanenpaar in de sloot zat, "want dat vertelden zij haar", terwijl Ton met ringonderzoek kon bewijzen dat dat niet zo was, werd de lezing om 22.00u besloten.

Yvette Rensen.